

Mark Twain

**CAPITOLE DIN
AUTOBIOGRAFIA MEA**

**Traducere din limba engleză:
SORIN MOISESCU**

EDITURA HERALD
București, 2017

CUPRINS

Notă introductivă	5
Capitolul I	9
Capitolul II	21
Capitolul III	27
Capitolul IV	33
Capitolul V	37
Capitolul VI	41
Capitolul VII	60
Capitolul VIII	77
Capitolul IX	94
Capitolul X	110
Capitolul XI	120
Capitolul XII	131
Capitolul XIII	151
Capitolul XIV	160
Capitolul XV	171
Capitolul XVI	184
Capitolul XVII	205
Capitolul XVIII	221
Capitolul XIX	235
Capitolul XX	248
Capitolul XXI	266
Capitolul XXII	279
Capitolul XXIII	295
Capitolul XXIV	310
Capitolul XXV	324
Capitolul XXVI	344
Capitolul XXVII	362
Capitolul XXVIII	376

CAPITOLUL I

ISTORIA FAMILIEI Clemens este o înșiruire vagă de strămoși care se întinde până în vremea lui Noe. Potrivit legendei, unii dintre ei au fost pirati și negustori de sclavi în timpul reginei Elisabeta. Dar asta nu este ceva care să-i compromită, căci de același lucru se ocupau și Drake, și Hawkins, și ceilalți. Era o meserie onorabilă pe vremea aceea, iar monarhii participau și ei. Pe vremea mea, și eu mi-am dorit să mă fac pirat. Dacă va privi cu luare-aminte în cotloanele secrete ale sufletului său, cititorul își va da seama – dar nu mai contează de ce anume își va da seama; nu scriu autobiografia lui, ci pe-a mea. Mai târziu, potrivit legendei, unul dintre strămoșii săi a fost ambasador al Spaniei pe vremea lui Iacob I sau a lui Carol I și s-a căsătorit acolo, lăsându-ne moștenire sângele spaniol, cu care să ne încălzim. Tot potrivit unei legende, un anume Geoffrey Clement a contribuit la condamnarea la moarte a lui Carol.

Nu am analizat personal aceste legende, pe de-o parte pentru că am fost indolent și pe de altă parte pentru că am fost foarte ocupat să lustruiesc capătul mai apropiat de mine al liniei de descendență și să încerc să-l fac spectaculos; dar ceilalți membri ai familiei Clemens susțin că au făcut această analiză și că legendele sunt adevărate. În

Respect pentru oameni și cărți

consecință, am luat mereu de bun faptul că l-am ajutat pe Carol să scape de necazuri prin intermediul strămoșilor mei. Instinctele mele m-au convins și ele de acest lucru. Oricând avem un instinct puternic, persistent și imposibil de îndepărtat, putem fi siguri că nu a apărut odată cu noi, ci a fost moștenit – moștenit de undeva de departe, întărit și perfecționat de influența timpului, care împietrește totul. Am simțit întotdeauna o amărăciune implacabilă față de Carol și sunt destul de sigur că acest sentiment a ajuns la mine prin venele înaintașilor mei, direct din inima acelui judecător, căci nu îmi stă în fire să port pică oamenilor din motive personale. Nu îi port pică nici lui Jeffreys, deși ar trebui. Acest lucru demonstrează că strămoșii mei din vremea lui Iacob al II-lea îl priveau cu indiferență; nu știu de ce; n-am putut niciodată să-mi dau seama; dar acesta este adevărul. De asemenea, am nutrit întotdeauna simpatie pentru Satana. E clar că este un sentiment ancestral; îl am în sânge, cu siguranță, pentru că nu se poate să fi pornit de la mine.

Astfel, prin mărturia instinctului, susținută de declarațiile membrilor familiei Clemens, care susțin că au cercetat documentele, m-am simțit întotdeauna obligat să cred că Geoffrey Clement, creatorul de martiri, a fost un strămoș al meu și să-l privesc cu simpatie și chiar cu mândrie. Acest lucru nu a avut un efect benefic asupra mea, căci m-a făcut vanitos, ceea ce este un defect. M-a făcut să mă consider superior celor cu o origine mai puțin norocoasă decât a mea și m-a făcut să îi iau peste picior câteodată și să le spun lucruri jignitoare de față cu alții.

Ceva asemănător s-a întâmplat la Berlin acum câțiva ani. William Walter Phelps era pe atunci preotul nostru de la Curtea Împăratului și, într-o seară, m-a invitat la cină pentru a-l cunoaște pe contele S., un ministru. Acest nobil avea o ascendență lungă și strălucită. Bineînțeles că am vrut să se știe că am și eu strămoși; dar nu voiam să-i scot de urechi din mormintele lor și nici nu am reușit să găsesc ocazia de a-i pune în evidență într-un mod care să pară suficient de spontan. Presupun că Phelps întâmpina aceeași dificultate. De fapt, când și când, părea aiurit, ca un om care vrea să menționeze un strămoș pur și simplu din întâmplare, dar nu o poate face într-un fel care să pară suficient de întâmplător. Dar, într-un final, după cină, a făcut o încercare. Ne-a condus în salonul său, ne-a arătat tablourile și s-a oprit, până la urmă, în fața unei gravuri grosolane și foarte vechi, ce reprezenta tribunalul care îl condamnase pe Carol I. Scena era alcătuită dintr-o piramidă de judecători care purtau pălării cu borul moale, în stil puritan, iar dedesubtul acestora se vedeau trei secretari cu capul descoperit, așezați la o masă. Domnul Phelps și-a pus degetul pe unul dintre cei trei și a spus cu o indiferență exaltată:

– Un strămoș de-ai mei.

Mi-am pus și eu degetul pe unul dintre judecători și am răspuns cu o apatie usturătoare:

– Un strămoș de-ai mei. Dar nu e mare lucru. Am și alții.

Nu a fost un gest nobil din partea mea. Întotdeauna l-am regretat. Dar a avut efect asupra lui. Mă întreb cum l-a făcut să se simtă. În orice caz, nu a fost ceva care să ne

Respect pentru oameni și cărți

afecteze prietenia, ceea ce demonstra că era bine-mersi, în ciuda originilor sale modeste. Și a fost meritul meu că am putut trece cu vederea acest lucru. Nu mi-am schimbat în niciun fel atitudinea față de el, ci l-am tratat întotdeauna ca de la egal la egal.

Dar într-o anumită privință a fost o noapte grea pentru mine. Domnul Phelps credea că eu sunt invitatul de onoare, iar contele S. la fel; dar eu nu credeam asta, căci pe invitația mea nu scria nimic care să dea de înțeles așa ceva. Era doar o însemnare improvizată și prietenoasă, scrisă pe un bilet. În momentul în care a fost anunțată cina, Phelps era, la rândul lui, într-o stare de îndoială. Ceva trebuia făcut; și nu era momentul potrivit pentru parlamentări. A încercat să mă convingă să merg cu el, dar am ezitat; apoi a încercat cu S., care a refuzat și el. Mai exista un invitat, dar nu ne făceam griji din pricina lui. Până la urmă, am mers împreună. Ne-am întrebat unii pe alții, cu bună-cuviință, ce locuri preferăm, iar eu l-am primit pe cel din stânga domnului Phelps, contele s-a așezat pe locul din fața lui Phelps, iar celălalt invitat a ținut musai să ia locul de onoare. Ne-am întors în salon în aceeași dezordine de la început. Purtam niște pantofi noi care mă strângeau. La ora unsprezece, plângeam în sinea mea; nu mă puteam abține, durerea era prea mare. Conversația era moartă de o oră. Contele S. trebuia să ajungă la căpătâiul unei oficialități muribunde încă de la ora nouă și jumătate. Într-un sfârșit, cu un avânt binecuvântat, ne-am ridicat

cu toții și ne-am îndreptat către ieșire în același timp, fără nicio explicație; și astfel, ne-am despărțit.

Seara respectivă a avut defectele ei; totuși am apucat să-mi scot în evidență strămoșii, așa că am plecat satisfăcut.

Printre membrii familiei Clemens care trăiau în Virginia se numărau Jere. și Sherrard. Jere. Clemens avea peste tot reputația de pistolar dibace, ceea ce i-a permis să câștige prietenia unor toboșari într-un moment în care aceștia nu s-ar fi lăsat convinși de argumente și cuvinte frumoase. Era în campanie electorală prin Virginia în acea perioadă. Toboșarii erau grupați în fața scenei și fuseseră angajați de opoziție să bată la tobe în timpul discursului său. Când era gata să înceapă, și-a scos pistolul și a ținut spre ei, spunând cu vocea lui blajină și mățăsoasă:

– Nu vreau să rănesc pe nimeni și voi încerca să nu o fac; dar am câte un glonț pentru toate cele șase tobe, așa că vă sfătuiesc să nu stați pe lângă ele.

Sherrard Clemens era un membru republican al Congresului din Virginia de Vest în timpul războiului și, în vremea aceea, a călătorit la St. Louis, unde locuia (și încă locuiește) ramura familiei din partea lui James Clemens, iar acolo a devenit un rebel cordial. Asta s-a întâmplat după război. Pe vremea în care el era republican, eu eram rebelul; dar când el devenise rebel, eu devenisem (temporar) republican. Cei din familia Clemens au făcut întotdeauna tot posibilul să mențină un echilibru politic, oricât i-ar fi dezavantajat acest lucru. Nu știu ce s-a mai întâmplat cu Sherrard

Clemens; dar odată l-am condus pe senatorul Hawley la un miting republican din New England și am primit apoi o scrisoare vehementă din partea lui Sherrard, din St. Louis. Spunea că republicanii din nord – de fapt, „leprele din Nord” – au înlăturat vechea aristocrație din Sud prin foc și sabie și că nu se cuvine ca eu, cu sângele meu aristocrat, să instruiesc un asemenea porc. Uitasem cumva că sunt un Lambton?

Era o referire la partea maternă a familiei. Mama era o Lambton – Lambton cu „p”, pentru că unii Lamptoni americani nu știau să scrie prea bine în vremurile de demult, așa că numele a avut de suferit de pe urma lor. Mama s-a născut în Kentucky și s-a măritat cu tatăl meu în Lexington, în 1823, când ea avea 20 de ani, iar el 24. Niciunul din ei nu deținea prea multe proprietăți. Ea i-a adus ca zestre doi sau trei negri, dar nimic altceva, din câte cred. S-au mutat în Jamestown, un sat izolat aflat în munții din estul statului Tennessee. Acolo s-au născut primii lor copii, dar, pentru că eu am apărut mai târziu, nu-mi amintesc nimic despre asta. Apariția mea pe lume a fost amânată – amânată pentru Missouri. Missouri era un stat nou și necunoscut, care avea nevoie de atracții.

Cred că fratele meu cel mai mare, Orion, surorile mele Pamela și Margaret și fratele meu Benjamin s-au născut în Jamestown. Se poate să fi fost și alții, dar nu sunt sigur. Sătucul acela a crescut mult prin sosirea părinților mei. Toată lumea spera și se aștepta să rămână acolo și că, astfel, satul va deveni un oraș, ceea ce a determinat o creștere economică. Dar au plecat, unul câte unul, iar

prețurile au scăzut, și abia după mulți ani Jamestown a avut parte de un nou început. Am scris despre Jamestown în *The Gilded Age*¹, o carte de-ale mele, dar doar din auzite, nu din experiență personală. Tatăl meu a lăsat în urma lui o moșie frumoasă lângă Jamestown, de 75 000 de acri². La moartea lui, în 1847, o deținea de vreo 20 de ani. Taxele erau aproape inexistente (cinci dolari pe an pentru toată moșia) și le-a plătit mereu la timp. Spunea tot timpul că moșia nu va deveni valoroasă în timpul vieții sale, dar că, într-o zi, va fi o sursă comodă de venit pentru copiii săi. Conținea cărbune, cupru, fier și che-restea, iar tatăl meu spunea că, după un timp, calea ferată va ajunge în acea regiune, iar atunci moșia va deveni o proprietate adevărată, nu doar cu numele. Pământul mai producea și un soi promițător de struguri. Tata i-a trimis o mostră lui Nicholas Longworth, din Cincinnati, pentru a-i cere părerea, iar acesta i-a răspuns că se poate face din ei un vin la fel de bun ca acela obținut din strugurii săi de soiul Catawba.

Pământul conținea toate aceste bogății; conținea și petrol; tatăl meu nu știa asta, dar bineînțeles că în acele vremuri nu i-ar fi păsat de acest lucru nici dacă ar fi știut. Petrolul a fost descoperit abia în 1895. Aș fi vrut să dețin astăzi câțiva acri din acel pământ. În acel caz, n-aș mai fi fost nevoit să-mi câștig existența scriind autobiografia. Îndemnul tatălui meu, pe patul de moarte, a fost:

– Păstrează moșia și așteaptă. Nu lăsa pe nimeni să ți-o ia.

¹Unul dintre primele romane scrise de Mark Twain, în colaborare cu Charles Dudley Warner. (N. tr.)

²Corecție din 1906: se pare că avea peste 100 000 de acri. (N. a.)

Respect pentru oamenii și cărți

Vărul preferat al mamei mele, James Lampton, care apare în *The Gilded Age* drept „colonelul Sellers”, spunea întotdeauna despre acea moșie, cu un entuziasm febril:

– Milioane ascunde! Milioane!

E adevărat că spunea asta despre orice – și se înșela de fiecare dată; dar de această dată avea dreptate; asta dovedește că un om care umblă înarmat cu profeții nu ar trebui niciodată să se descurajeze; dacă își păstrează curajul și trage în tot ce vede, tot nimerește ceva până la urmă.

Mulți oameni au crezut despre „colonelul Sellers” că este o ficțiune, o invenție, o imposibilitate extravagantă și mi-au făcut onoarea de a-l numi o „creație”; dar se înșelau. Tot ce-am făcut a fost să-l pun pe hârtie așa cum era. Nu era o persoană care să poată fi exagerată. Episoadele care au părut cele mai extravagante atât în carte, cât și pe scenă nu erau invențiile mele, ci întâmplări reale din viața lui; iar eu am fost de față când s-au petrecut. Publicul lui John T. Raymond murea de râs în timpul scenei în care se mănâncă napi; dar, oricât de extravagantă ar fi fost scena, toate acele detalii absurde erau fidele realității. Întâmplarea a avut loc chiar la Lampton acasă, iar eu eram de față. De fapt, eu însumi am fost oaspetele care a mâncat napii. În mâinile unui actor bun, acea scenă penibilă i-ar fi umplut ochii de lacrimi și celui mai bărbat dintre spectatori și l-ar fi făcut să se îndoia de râs în același timp. Dar Raymond era un actor bun doar când era vorba de comedie. La asta era excelent, minunat – într-un cuvânt, grozav; la toate celelalte, era pigmeul pigmeilor.

Adevăratul colonel Sellers, așa cum l-am cunoscut în persoana lui James Lampton, era un spirit frumos și plin de patos, un bărbat viteaz, un om drept și onorabil, un om cu o inimă mare, nebună și generoasă, un om născut pentru a fi iubit; și era iubit de către toți prietenii lui și adorat de familie. Este cuvântul potrivit. Pentru familia lui, era aproape un zeu. Adevăratul colonel Sellers nu a apărut niciodată pe scenă. Doar o jumătate din el a fost acolo. Raymond nu putea să interpreteze cealaltă jumătate; era peste nivelul lui. Cealaltă jumătate era compusă din calități care lui Raymond îi lipseau cu desăvârșire. Căci Raymond nu era un om viteaz, nici onorabil, nici onest; era egoist, vulgar, ignorant și neghiob, iar în locul inimii avea un spațiu gol. Un singur om ar fi putut să joace pe de-a-ntregul rolul colonelului Sellers, iar acesta era Frank Mayo¹. Trăim într-o lume a surprizelor. Acestea apar exact când te aștepti mai puțin. Când l-am introdus pe Sellers în carte, Charles Dudley Warner, care scria povestea împreună cu mine, a propus să schimbăm numele de botez al lui Sellers. Cu zece ani înainte, într-un colț îndepărtat din Vest, întâlnise un om pe nume Eschol Sellers și credea că Eschol era exact numele care i se potrivea lui Sellers al nostru, căci era ciudat și demodat și așa mai departe. Mi-a plăcut ideea, dar i-am spus că acel om ar putea apărea și s-ar putea supăra. Dar Warner a spus că nu se poate întâmpla asta; că sigur omul acela murise deja – un om cu un asemenea nume nu putea trăi

¹ Raymond îl interpreta pe „colonelul Sellers” în jurul anului 1876. După vreo 20 de ani, Mayo a pus în scenă *Pudd'nhead Wilson* și a interpretat minunat rolul principal. (N. a.)

Respect pentru oameni și cărți

prea mult; și că, fie el mort sau viu, trebuia să folosim numele – era exact numele potrivit și nu ne puteam lipsi de el. Așa că am făcut această modificare. Omul lui Warner era un fermier sărac și modest. La o săptămână după publicarea cărții, un gentleman cu maniere alese și îmbrăcat în stofe ducale, educat, fără îndoială, într-un colegiu, a sosit în Hartford într-o stare de spirit pasională și pornit să ne intenteze un proces de calomnie. Numele lui era Eschol Sellers! Nu auzise niciodată de celălalt Eschol Sellers și nu s-a aflat niciodată la mai puțin de 1 000 de kilometri de el. Planul acestui aristocrat jignit era foarte precis și comercial: editura să scoată de pe piață exemplarele deja apărute și să schimbe numele personajului sau să se pregătească de un proces de 10 000 de dolari. A primit mii de scuze din partea editurii, iar noi am schimbat numele, care a redevenit Mulberry Sellers. Se pare că se poate întâmpla orice în lumea asta. Chiar și existența a doi oameni fără nicio legătură, care poartă același nume imposibil – Eschol Sellers – este ceva posibil.

James Lampton a plutit toată viața sa într-o ceață colorată de visuri grandioase și a murit până la urmă fără să vadă niciunul realizat. Ultima oară l-am văzut în 1884, la 26 de ani după ce mâncasem în casa lui castronul de napi cruzi, pe care-i dădusem pe gât cu o găleată de apă. Ajunsese bătrân și încărunit, dar s-a manifestat față de mine în același mod degajat al tinereții sale, pe care continua să o trăiască în toate amănuntele ei. Strălucirea bucuriei din ochii lui, speranța abundentă din inima lui, limbajul convingător, imaginația care năștea miracole –

erau toate acolo; și până să pot face o mișcare, el freca lampa lui Aladin, înfățișându-mi bogățiile secrete ale lumii. Mi-am zis în sinea mea: „Nu l-am exagerat cu nimic, l-am descris așa cum era; și este același om și astăzi. Cable îl va recunoaște”. L-am rugat să mă scuze un moment și am fugit în camera alăturată, cea a lui Cable. Eu și Cable țineam discursuri politice din partea Uniunii într-un turneu de lectură. I-am spus:

– O să-ți las ușa deschisă, ca să poți asculta. E acolo un om care o să te intereseze.

M-am întors și l-am întrebat pe Lampton cu ce se ocupă. A început să-mi povestească despre o „mică afacere” pe care o inițiasse în New Mexico prin fiul său:

– O chestie micuță, un fleac – am făcut-o ca să mă amuz un pic, pe de-o parte, și ca să nu îmi țin capitalul nefolosit, pe de altă parte. Dar, în principal, ca să-l ajut pe băiat să se dezvolte; să se dezvolte, da. Roata norocului nu se oprește niciodată, s-ar putea ca într-o zi băiatul să fie nevoit să muncească pentru a-și câștiga existența, așa cum s-au văzut și alte lucruri ciudate în această lume. Dar e doar o chestie micuță – un fleac, cum am zis.

Și așa părea să fie la început. Dar în mâinile sale abile a crescut, a înflorit și s-a întins dincolo de ceea ce poate concepe imaginația. După o jumătate de oră, și-a încheiat remarca într-o manieră adorabil de apatică:

– Da, e doar un fleac, la cum merg lucrurile azi. O bagatelă – dar una amuzantă. Face timpul să treacă. Băiatul își face gânduri mari în legătură cu ea, dar el e tânăr, știi, și plin de imaginație; îi lipsește experiența pe care o capeți

Respect pentru oameni și cărți

când te ocupi de afaceri mari, care îți domolește fanteziile și îți perfecționează judecata. Presupun că valorează vreo două milioane, poate trei, dar nu cred că mai mult; totuși, pentru un băiat care abia pășește în viață, nu e rău. N-ăș vrea să facă o avere – mai bine ca asta să vină mai târziu. În acest moment al vieții ar putea să i se urce la cap și să îi facă rău.

Apoi mi-a spus că și-a lăsat portmoneul pe masa din salonul de acasă și că băncile au închis deja și...

L-am întrerupt și l-am implorat să ne facă onoarea, mie și lui Cable, de a fi invitatul nostru la conferință, împreună cu cât mai mulți prieteni care ar fi dispuși să ne acorde această onoare. A acceptat. Și mi-a mulțumit ca un prinț care ne-ar fi făcut o favoare. I-am întrerupt discursul despre bilete pentru că mi-am dat seama că avea de gând să mă roage să i le ofer eu și să îl las să plătească a doua zi; și știam că, dacă se îndatorează, și-ar achita datoria, chiar dacă ar fi nevoit să-și amanezeze hainele. După ce am mai stat un pic de vorbă, ne-am dat mâna afectuos și a plecat. Cable a scos capul pe ușă și a spus:

– Acela era colonelul Sellers.

CAPITOLUL II¹

CARIERA MEA de autor a debutat la începutul anului 1867. Venisem la New York de la San Francisco în prima lună a acelui an, iar Charles H. Webb, pe care îl cunoscusem în San Francisco, unde era reporter la ziarul *The Bulletin* și apoi redactor la *The Californian*, mi-a sugerat să public un volum de schițe. Aveam doar o reputație firavă pe care să mă bazez, dar am fost fermecat și incitat de propunerea lui și destul de dornic să-i onorez invitația, dacă o persoană harnică m-ar fi scutit de corvoada de a strânge laolaltă schițele. Îmi repugna ideea de a face eu asta, căci încă de la începutul șederii mele în această lume n-a existat decât un spațiu gol în locul în care ar fi trebuit să se afle hărnicia. (Poate că „ar fi trebuit să se fi aflat” ar fi mai bine spus, deși majoritatea autorităților nu sunt de acord în această privință.)

Webb m-a asigurat că am o oarecare reputație în statele atlantice, dar știam foarte bine că trebuie să fie una modestă, care se baza pe povestirea *Broasca săltăreață*. Când Artemus Ward a trecut prin California într-un turneu de conferințe, în 1865 sau 1866, i-am spus povestea broaștei săltărețe, iar el m-a rugat să o scriu și să o trimit editorului

¹Capitolele II - V au fost publicate în *North American Review*, nr. DXCIX, 21 septembrie 1906. (N. red.)